

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора медичних наук, професора,
завідувача кафедри терапевтичної стоматології, пародонтології та
дитячої терапевтичної стоматології ПВНЗ «Київський медичний
університет» Копчак Оксани Вікторівни
на дисертаційну роботу**

Шарікадзе-Балабан Анастасії Вадимівни

**«Клініко-патогенетичні особливості профілактики захворювань
тканин пародонту у жінок репродуктивного віку з синдромом
полікістозних яєчників та шляхи профілактики»
подану до спеціалізованої вченої ради ДФ 26.613.262 Національного
університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 Охорона
здоров'я за спеціальністю 221 «Стоматологія»
(наукова спеціальність «Стоматологія»)**

Актуальність теми

Захворювання тканин пародонту є одними з найпоширеніших стоматологічних патологій, їхня розповсюдженість сягає 20–50% населення світу. За даними Global Burden of Disease Study 2016, близько 3,58 млрд людей страждають від патологій порожнини рота, серед яких захворювання тканин пародонту (ЗТП) займають 11-те місце. Висока поширеність та значний вплив на якість життя визначають актуальність дослідження механізмів їх розвитку та профілактики.

Особливу увагу привертає синдром полікістозних яєчників — гетерогенний ендокринний розлад із поширеністю 8–21% серед жінок репродуктивного віку, що асоціюється з інсулінорезистентністю, хронічним запаленням та гормональним дисбалансом. Накопичені дані свідчать про двонаправлений зв'язок між синдромом полікістозних яєчників (СПКЯ) та

захворюваннями пародонта, зумовлений спільними факторами ризику та патогенетичними механізмами.

У цьому контексті дослідження клініко-патогенетичних особливостей перебігу ЗТП у жінок репродуктивного віку з СПКЯ та розробка диференційованих профілактичних шляхів є актуальним завданням сучасної стоматології, що має важливе теоретичне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Шарікадзе-Балабан Анастасії Вадимівни виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри стоматології дитячого віку Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика. Робота є складовою комплексних тем:

«Сучасні аспекти діагностики, прогнозування, профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей та підлітків» (державний реєстраційний номер 0118U001030, термін виконання 2022–2026 рр.);

«Клініко-патогенетичне обґрунтування діагностики, профілактики та лікування стоматологічних хвороб у пацієнтів з коморбідними станами» (державний реєстраційний номер 0123U105286, термін виконання 2024–2028 рр.).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації, висновків, рекомендації та їх новизни

У дисертаційній роботі Шарікадзе-Балабан А.В. поставлена мета: підвищити ефективність лікування і профілактики захворювань тканин пародонту у жінок із синдромом полікістозних яєчників шляхом використання розроблених та науково обґрунтованих схем лікувально-профілактичних заходів з урахуванням перекресних факторів розвитку та перебігу цих захворювань.

Для її вирішення автором поставлені конкретні задачі дослідження:

Вивчити особливості стану стоматологічного здоров'я у жінок репродуктивного віку з синдромом полікістозних яєчників. Вивчити особливості клінічних проявів захворювань тканин пародонта у жінок. Дослідити особливості гомеостазу ротової порожнини у хворих з захворюваннями тканин пародонту на тлі синдрому полікістозних яєчників. Вивчити особливості перебігу синдрому полікістозних яєчників у жінок репродуктивного віку із захворюваннями тканин пародонту. Розробити нові підходи до комплексного лікування та профілактики захворювань тканин пародонту з урахуванням особливостей у жінок репродуктивного віку з синдромом полікістозних яєчників. На підставі показників гомеостазу ротової порожнини оцінити ефективність нових підходів до комплексного лікування та профілактики захворювань тканин пародонту з урахуванням особливостей у жінок репродуктивного віку з синдромом полікістозних яєчників.

Дисертаційна робота виконана на сучасному науковому рівні та матеріалі. Для вирішення поставлених у дисертації задач автором проведено:

Клінічні методи дослідження — що включали збір загального та стоматологічного анамнезу, оцінку стану твердих тканин зубів, характеристику властивостей ротової рідини, а також проведення стоматологічного обстеження із використанням індексів гігієни та пародонтальних індексів. **Інструментальні** — рентгенологічні методи, зокрема ортопантомографія, для визначення структурних змін у тканинах пародонту. **Біохімічні** — дослідження крові та слини з визначенням рівня статевих гормонів, андрогенів та прозапальних цитокінів. **Статистичні** — застосовані для перевірки достовірності отриманих результатів та визначення значущості виявлених відмінностей між групами порівняння.

Наукова новизна дослідження та отриманих результатів

У дисертаційній роботі вперше уточнено показники поширеності захворювань тканин пародонту серед жінок репродуктивного віку, які

страждають на синдром полікістозних яєчників, що дозволило визначити масштаби проблеми у даній категорії пацієнток. Доповнено наукові дані щодо специфічних клінічних проявів пародонтальних захворювань у жінок із СПКЯ, які мають відмінності порівняно із загальною популяцією, що розширює уявлення про особливості перебігу патології. Проведено комплексне дослідження гомеостазу ротової порожнини у пацієнток із пародонтальною патологією на тлі СПКЯ, що дало змогу виділити ключові патогенетичні механізми взаємодії між ендокринними та стоматологічними порушеннями. Вперше встановлено вплив перебігу синдрому полікістозних яєчників на прогресування захворювань тканин пародонту та визначено особливості їх клінічного перебігу, що має важливе значення для розробки диференційованих підходів до лікування. Розроблено та апробовано комплекс лікувально-профілактичних заходів для пацієнток із СПКЯ, який довів свою ефективність не лише у корекції пародонтальних патологій, але й у позитивному впливі на перебіг ендокринної дисфункції. Вперше підтверджено клінічну результативність науково обґрунтованих схем терапії та профілактики пародонтальних захворювань у жінок репродуктивного віку з СПКЯ, що створює підґрунтя для їхнього подальшого впровадження у стандарти медичної допомоги.

Теоретичне та практичне значення

Отримані результати дослідження мають вагомe теоретичне та практичне значення для розвитку стоматологічної та гінекологічної науки і клінічної практики. Встановлення поширеності та особливостей клінічних проявів захворювань тканин пародонту у жінок репродуктивного віку, які страждають на синдром полікістозних яєчників (СПКЯ), створює підґрунтя для своєчасної діагностики та корекції пародонтальних порушень у цієї категорії пацієнток.

Комплексне дослідження стану гомеостазу ротової порожнини та впливу СПКЯ на перебіг пародонтальних захворювань дозволило визначити ключові патогенетичні механізми, що зумовлюють розвиток патології, та

сформувати науково обґрунтовані підходи до індивідуалізованого лікування генералізованого пародонтиту.

Розроблені та апробовані схеми лікувально-профілактичних заходів сприяють підвищенню ефективності комплексної терапії пародонтальних захворювань у жінок із СПКЯ, що підтверджує практичну цінність отриманих результатів.

Впровадження результатів дослідження здійснено у діяльність низки лікувально-профілактичних закладів, зокрема: ТОВ «Стоматологічна клініка Андрія Лукашука», м. Київ; стоматологічна клініка «311 Dental Clinic», м. Київ; гінекологічне відділення «Династія» ТОВ «Медичний центр «Надія Плюс», м. Львів; стоматологічна клініка «Family Dental Clinic», м. Київ; гінекологічна клініка ТОВ «Медичний центр «Діва», м. Київ; КНП ЛОР «Львівська обласна клінічна лікарня», поліклінічне відділення; КНП ЛОР «Львівський обласний діагностичний центр», м. Львів; «Донецький національний медичний університет».

Таким чином, дисертаційна робота не лише розширює наукові уявлення про взаємозв'язок СПКЯ та пародонтальних захворювань, але й має безпосереднє прикладне значення для удосконалення діагностики, профілактики та лікування у відповідних галузях медицини.

Особистий внесок здобувача

Дисертаційна робота є результатом самостійної наукової діяльності здобувача. За участі наукового керівника були визначені загальні напрями дослідження, сформульовані його мета та завдання, однак усі ключові етапи виконані дисертанткою особисто.

Здобувач здійснила глибокий аналіз сучасної наукової літератури, провела патентно-інформаційний пошук та розробила власну концепцію дослідження. Самостійно виконано збір первинного матеріалу, клінічні спостереження, статистичну обробку клініко-лабораторних та інструментальних даних, а також написання всіх розділів дисертації.

Висновки та практичні рекомендації сформовані у співпраці з науковим керівником, що підтверджує наукову зрілість здобувача.

Окремо слід відзначити активну участь здобувача у науковій комунікації: підготовку та публікацію наукових праць, представлення результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також сприяння їх впровадженню в освітній процес і клінічну практику.

У співавторських роботах здобувач виступала ініціатором дослідницької ідеї, організовувала збір матеріалу, формувала та аналізувала базу даних, здійснювала інтерпретацію результатів і брала участь у підготовці публікацій до друку.

Таким чином, особистий внесок здобувача є визначальним на всіх етапах виконання дисертаційного дослідження, що свідчить про високий рівень її наукової самостійності та професійної компетентності.

Оцінка структури, змісту та форми дисертаційної роботи

Структура дисертаційної роботи відповідає актуальним вимогам. Дисертаційне дослідження викладене на 187 сторінках друкованого тексту та включає анотацію, вступ, огляд наукової літератури, розділ «Матеріали та методи», опис власних результатів, їх аналіз і узагальнення, висновки, практичні рекомендації, а також список використаних джерел, що налічує 228 позицій.

У **Вступі** викладена актуальність теми дослідження та зв'язок з науковими темами. Мета, об'єкт та предмет дослідження висвітлені чітко та зрозуміло. Детально описано наукову новизну і практичну значимість роботи для лікарів-стоматологів.

Розділ 1 (Огляд літератури) «КЛІНІКО-ПАТОГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХВОРЮВАНЬ ТКАНИН ПАРОДОНТА У ЖІНОК РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ПОЛКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ ТА ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ» складається з 2 підрозділів, що мають під підрозділи.

Матеріал викладено логічно та структуровано, з акцентом на проблемні питання, які автор розкриває у своєму дослідженні. Розділ надає повне уявлення про сучасний стан проблеми. Де захворювання тканин пародонту мають складну етіологію, патогенез та численні фактори ризику. Їхня поширеність є значною, а клінічні прояви варіюють до тяжких форм пародонтиту. У розвитку пародонтальної патології важливу роль відіграють мікробні чинники, імунні механізми та системні впливи, які визначають перебіг запального процесу та ступінь ураження тканин. Особливе значення мають системні ендокринні та метаболічні порушення, що впливають на формування і прогресування пародонтиту, зумовлюючи його більш агресивний перебіг та ускладнюючи лікування. СПКЯ — поширене ендокринне порушення у жінок репродуктивного віку. Основою є гормональні дисбаланси й інсулінорезистентність. Наслідки — безпліддя, ожиріння, діабет 2 типу.

Авторка глибоко проаналізувала обрану тему дисертації. Це свідчить про її ерудицію та здатність аналізувати інформацію, критично мислити й робити відповідні висновки.

Розділ закінчується висновками до розділу 1.

Зауваження: звертаючи увагу на наявність достатньої кількості використаних літературних джерел, бажано було б вилучити застарілі 1999, 1987, 1967, 1958 років.; бажано творчо опрацьовувати запозичене схематичне зображення, наприклад Рис. 1.3.

Розділ 2 «МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ» складається з 4 підрозділів. Розділ написано відповідно до всіх норм та вимог з детальним описанням дисертаційного дослідження та характеристикою груп. Зазначено, що серед 1456 жінок репродуктивного віку, які проходили гінекологічні огляди та стоматологічне обстеження генералізований пародонтит (ГП) виявили у 150 випадках. Надалі, 140 осіб, які погодилися на участь у дослідженні та підписали інформовану згоду, були розподілені у групи залежно від завдань та етапів дослідження. У дисертаційній роботі дослідження було виконано у **чотири**

етапи. Перший етап – проведено порівняльний аналіз анамнестичних та антропометричних даних, а також перебігу генералізованого пародонтиту (ГП) у жінок із та без СПКЯ. **Другий етап** – здійснено оцінку гормональних змін та їхнього зв'язку з розвитком ГП у жінок із СПКЯ. **Третій етап** – проведено порівняння рівнів вітаміну D та іонізованого кальцію у жінок із ГП залежно від наявності СПКЯ. **Четвертий етап** – оцінено ефективність нових лікувально-профілактичних підходів у жінок із ГП на тлі СПКЯ та без нього.

Таким чином, дослідження мало **чотири послідовні етапи**, кожен з яких був спрямований на поглиблене вивчення клінічних, гормональних, метаболічних та терапевтичних аспектів проблеми.

Методики дослідження описані чітко й доступно для сприйняття. Використані статистичні методи дозволяють визначити достовірність отриманих результатів і відповідають структурі вибірки. Застосовані клінічні та лабораторні методи є інформативними, що забезпечило отримання репрезентативних результатів.

Розділ закінчується висновками до розділу 2.

Побажання до розділу: Стандартні методи дослідження можна (наприклад індексне оцінювання) так детально не розписувати.

Розділ 3 «ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КЛІНІЧНИХ ТА ГОРМОНАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ У ЖІНОК РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ З ГЕНЕРАЛІЗОВАНИМ ПАРОДОНТИТОМ ЗАЛЕЖНО ВІД НАЯВНОСТІ СИНДРОМУ ПОЛІКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ» складається з 4 підрозділів.

У розділі висвітлено результати, отримані при виконанні дослідження:

Анамнестичних та клінічних особливостей у жінок репродуктивного віку, включених у дослідження;

Анамнестичних та клінічних особливостей у жінок репродуктивного віку з генералізованим пародонтитом залежно від наявності синдрому полікістозних яєчників;

Клінічного перебігу генералізованого пародонтиту у жінок репродуктивного віку із супутнім синдромом полікістозних яєчників;
Особливостей гормонального профілю у жінок із генералізованим пародонтитом на тлі синдрому полікістозних яєчників.

Розділ викладений послідовно, важливий в теоретичному аспекті, має багато таблиць і рисунків. Результати досліджень, наведені у розділі опубліковані в наукових працях.

Розділ закінчується висновками до розділу 3.

Зауважень не має.

Розділ 4 «РІВЕНЬ ВІТАМІНУ D І КАЛЬЦІЮ У СИРОВАТЦІ КРОВІ ЖІНОК РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ З ГЕНЕРАЛІЗОВАНИМ ПАРОДОНТИТОМ І СИНДРОМОМ ПОЛІКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ»

Не поділяється на підрозділи.

У ході проведеного дослідження аспіранткою отримано низку важливих результатів. Встановлено, що жінки репродуктивного віку з генералізованим пародонтитом на тлі синдрому полікістозних яєчників мають достовірно нижчі середні рівні вітаміну D у сироватці крові порівняно з пацієнтками без СПКЯ ($26,1 \pm 10,7$ проти $32,6 \pm 9,83$ пг/мл; $p=0,031$). При цьому рівень іонізованого кальцію у них був тенденційно вищим ($1,14 \pm 0,07$ ммоль/л проти $1,05 \pm 0,06$ ммоль/л), однак різниця не досягла статистичної значущості ($p=0,104$).

Доведено, що зростання ступеня тяжкості генералізованого пародонтиту у жінок із СПКЯ достовірно асоціюється зі зниженням рівня вітаміну D ($p=0,032$), тоді як у контрольній групі подібної залежності не виявлено ($p=0,096$). Водночас зв'язку між тяжкістю пародонтиту та рівнем іонізованого кальцію не встановлено ні в основній, ні в контрольній групі ($p=0,491$ та $p=0,739$ відповідно), що свідчить про відносну стабільність кальцієвого обміну незалежно від наявності СПКЯ.

Таким чином, результати дослідження підтверджують важливу роль дефіциту вітаміну D у формуванні та прогресуванні пародонтальної патології у жінок із синдромом полікістозних яєчників.

За результатами розділу вийшла 1 наукова праця.

Розділ закінчується висновками до розділу 4.

Принципових зауважень до розділу не має.

Розділ 5 «ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ЛІКУВАННЯ ГЕНЕРАЛІЗОВАНОГО ПАРОДОНТИТУ У ЖІНОК ІЗ СУПУТНИМ СИНДРОМОМ ПОЛІКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ», не поділяється на підрозділи.

У 5 розділі дисертаційної роботи аспірантки представлено результати оцінки ефективності комплексного лікування генералізованого пародонтиту у жінок репродуктивного віку. Встановлено, що застосовані терапевтичні заходи продемонстрували високу результативність, про що свідчить достовірне зниження пародонтологічних індексів уже через один місяць.

Зокрема, зафіксовано зниження спрощеного індексу гігієни за Green-Wermillion, пародонтального індексу, індексу потреби в лікуванні хвороб пародонта та індексу кровоточивості ясен. У пацієнток III групи (без СПКЯ) через один місяць відзначалася більш виражена позитивна динаміка окремих показників.

Авторка обґрунтовує, що оптимальна терапія генералізованого пародонтиту у жінок із СПКЯ має бути мультидисциплінарною та персоніфікованою, із поєднанням базисного лікування СПКЯ, корекції дефіциту вітаміну D3 та застосуванням сучасних регенеративних технологій (PRP-терапії).

Таким чином, результати 5 розділу підтверджують високу ефективність комплексного підходу та визначають перспективні напрями його удосконалення.

Результати досліджень цього розділу, опубліковано у друкованій праці.

Розділ закінчується висновками до розділу 5.

Зауваження та побажання: розділ декілька перевантажений таблицями, для кращого сприйняття матеріалу, потрібно ввести графічне зображення.

Розділ «АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ»

Цей розділ слугує аналітичним підсумком попередніх частин дисертації, у якому здійснено систематизацію отриманих результатів. У ньому окреслено складові, що формують наукову новизну та практичну цінність проведеного дослідження, а також наведено обговорення здобутих даних.

Висновки викладені послідовно й зрозуміло, ґрунтуються на фактичному матеріалі та статистично підтверджених результатах, повністю відповідають поставленим завданням. Авторкою запропоновано практичні рекомендації.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

За темою дисертації було опубліковано 6 наукових робіт: 4 – у спеціалізованих фахових виданнях, що рекомендовані ДАК МОН України; 2 – у виданнях, що входить до наукометричної бази Scopus. Опубліковані 3 тез.

Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи оприлюднено на науково-практичних конференціях.

Зауваження до змісту та оформлення дисертаційної роботи

Принципових зауважень щодо оформлення дисертаційної роботи немає. При розгляді дисертації Шарікадзе-Балабан Анастасії Вадимівни на здобуття

ступеня доктора філософії не було виявлено порушень академічної доброчесності.

При ознайомленні з роботою виникли наступні запитання, на які бажано отримати відповідь в порядку дискусії:

1. Що спонукало Вас розпочати дослідження направлені на вивчення взаємозв'язку між розвитком захворювань пародонту та синдромом полікістозних яєчників?
2. Які з виявлених Вами факторів є провідними у розвитку генералізованого пародонтиту у жінок з коморбідним синдромом полікістозних яєчників?
3. Спеціалісти яких медичних профілів, окрім лікаря-стоматолога мають бути залучені для лікування генералізованих захворювань пародонту на тлі синдрому полікістозних яєчників у жінок репродуктивного віку?

Висновок

Дисертаційна робота аспірантки Шарикадзе-Балабан Анастасії Вадимівни «Клініко-патогенетичні особливості профілактики захворювань тканин пародонту у жінок репродуктивного віку з синдромом полікістозних яєчників та шляхи профілактики», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є завершеним дослідженням, виконаним авторкою самостійно. Робота вирізняється суттєвою науковою новизною, має вагоме теоретичне та практичне значення. Поставлена мета досягнута у повному обсязі, усі завдання виконані, що дало можливість сформулювати обґрунтовані висновки. Загальна оцінка дисертації є позитивною.

За актуальністю теми, рівнем методичного опрацювання, новизною отриманих результатів, їхнім теоретичним та прикладним значенням для

стоматології та медицини дисертаційна робота «Клініко-патогенетичні особливості профілактики захворювань тканин пародонту у жінок репродуктивного віку з синдромом полікістозних яєчників та шляхи профілактики» повністю відповідає вимогам, визначеним пунктами 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а також наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Авторка, Шарікадзе-Балабан Анастасія Вадимівна, продемонструвала належний рівень наукової кваліфікації та заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент:

доктор медичних наук

професор

завідувач кафедри

терапевтичної стоматології,

пародонтології та дитячої

терапевтичної стоматології

ПВНЗ «Київський медичний університет»

Оксана КОПЧАК



Іванів Борис

14.12.2025.